

Hans Petter Aasen:

Venusberget – Tannhäusers Drøm – Vår Virkelighet.

Det Norske Wagnerselskap arrangerte i våres en samtale mellom regissørkomet Stefan Herheim, dramaturg Alexander Meier-Dörzenbach, scenograf og kostymemaker Heike Scheele om deres Tannhäuser-oppsetning. Et interessert tyskspråklig publikum fra Wagnerselskapet og Flagstadselskapet møtte fulltallig til vår gespräch på orginalspråket.

Stefan Herheim har tatt skrittet inn i verdensberømmelsen som operaregissør, også med sin Parsifal-oppsetning i Bayreuth. Nå var han endelig igjen kommet tilbake til Den Norske Opera for å vise Wagners dramatik, og vi kan allerede glede oss til hans Lulu i februar. Herheim, Meier-Dörzenbach og Scheele viste oss med denne vårens Wagner-oppsetning en Tannhäuser i en tilstand mellom drøm og virkelighet.

Hos Wagners menn er erotikken et forbudt område, den uskyldsrene unge mannen er et ideal. Kjønnssakten og den erotiske rusen er den forbudte kjærligheten. Men bare som diskusjon, for er det ikke akkurat det seksuelle som forfølger Richard som hans opplevelse av kjærlighet i første halvdel av livet? Det seksuelle begjæret suger og drar i unge Wagner, ofte uoppfylt i attråen etter unge kvinner han får kontakt med. Og dette uoppfylte blir like mye et sex-problem for ham. Samtidig oppnåddes, etter det vi vet, mye seksuell tilfredsstillelse i forholdet med hun som ble hans første kone, Minna!

Den store dramatikeren Richard Wagner bruker sine egne helter som modeller på seg selv for å utprøve sine egne problematiseringer i kjærlighetsdilemmaet. I Tannhäuser er det selve det evige problematiske i mannens kjærlighetsliv, det seksuelle begjæret og den kroppslige opplevelsen kontra den rene, hellige, edle og hjertefølte kjærligheten, som settes opp mot hverandre.

Venus på Venusberget i "Tannhäuser"s første akt representerer selve seksualiteten. Og det er hos henne sangerhelten har havnet – og har det så godt som en tilfredsstilt mann kan ha det! Men han må noe annet, han må oppsøke den uselviske "egentlige" kjærligheten. Hverken Wagner eller denne mannen kan helt få bestemt seg! Det er her Stefan Herheim mener at Tannhäuser er i en drømmeverden, en vond eller våt drøm, kanskje? Og når han kommer tilbake til Wartburg-riddernes dannede verden, kommer tilbake til den virkelige verden. Blant de veldannede ridderne, blir Tannhäuser en katastrofe med sin lovprising av mannens oppfyllelse av sitt begjær i kjærlighetsakten, når han egentlig som den edle vennen Wolfram (Parsifal-legendens forfatter) helst jo egentlig skulle synge en lovprising til den rene, uforfalskede kjærligheten, personifisert ved Elisabeth. Virkelighetens parallell skal være Wagners søster Rosalie som han hadde et dyptfølt forhold til. Hun var også kunstner, skuespillerinne, og var faktisk den første Gretchen i Goethes Faust! - Men Tannhäuser forbryter seg og må straffes ved å sendes på en uttærende pilegrims-marsj til paven i Roma for å få forlatelse.

Stefan Herheim laget flott teater på Den Norske Opera. Til Venusbergets bordellrøde interiører dro han nesten inn alt fra Storgaten-Operaens gamle dekorasjoner og rekvisitter som en retrospektiv utstilling og trakk selve Oslo-virkeligheten inn ved å stedfeste til Jernbanetorget "...denne kanskje styggeste plass i noen by" (!) som Stefan Herheim sa det i sin konversasjon. Og de edle ridderne ble til Frelsesarméen! Var det kanskje et hint til hans fars gamle arbeidsplass, vårt Nasjonale Operaorkesters alternative prøvelokale, før det nye bygget?

Jeg ville ikke tillegge Richard Wagner voldsomt mye mer enn det han har skrevet i sin tekst, men kvinnekjønnets selve Venusberg kan like gjerne ses som det motsatte: Virkelighetens verden, der forfatteren og komponisten selv befinner seg midt i den virkelige seksuelle kjærlighetsakten. Han drømmer om noe høyere og edlere, utenfor og over virkeligheten, og ramler ned på scenen i teateret, som er uvirkelig. Blant uvirkelige, edle og rene mennesker aksepteres ikke den skitne virkeligheten og vår helt Tannhäuser må dø tilbake til virkeligheten.

Men - I teaterverdenens iver etter tolkninger og sceniske virkninger må vi ikke glemme at Wagners operaer blir suggererende opplevelser først og fremst gjennom Richard Wagners medrivende *musikk*, hans evne til å komponere temaer og harmonisering med eviggyldige, allmennoppfattelige intervaller som rører direkte hos oss tilhørere. Og måten han greier å sette musikken suggererende "timet" til handlingen, som en filmkomponist. Han anså sine operaer som "Gesamtkunstwerk", konkurransedyktige med vår tids kinoopplevelser når det gjelder drama med gjennomkomponert musikk til, ikke oppstykket med resitativ og arier som i tradisjonell opera.

Det er først og fremst Wagners suggererende og evig flytende musikk i hans verk som river oss så voldsomt med og appellerer så direkte til våre følelser og faktisk ikke hverken teksten eller det dramaturgiske. Det er de gigantiske og pompøse utblåsningene i det storromatiske orkesterets toppede høydepunkter, med alle temaer i forløsende kontrapunkt i en barnlig, forståelig harmoni, som har gitt mennesket en brusende eureka-opplevelse gjennom snart 200 år og gjør Richard Wagners operaer til udødelige, allmengyldige opplevelser fra generasjon til generasjon over hele verden.